

วัดพระปฐมเจดีย์

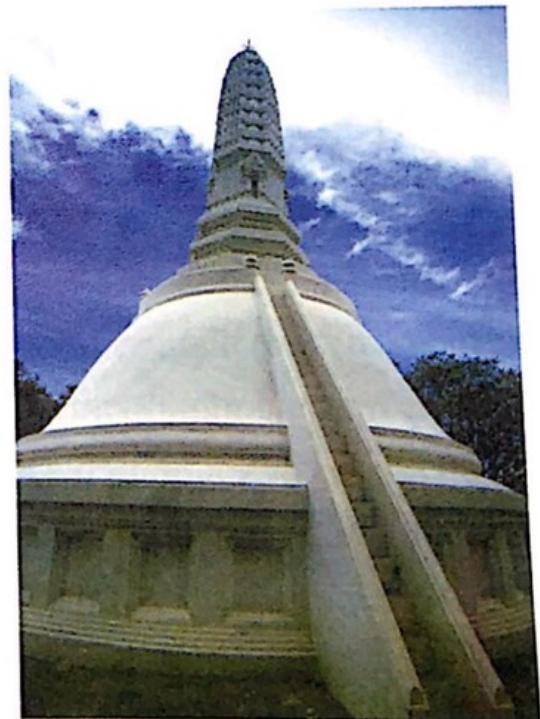

ประวัติความเป็นมา

วัดพระปฐมเจดีย์ ประวัติการสร้างไม่มีหลักฐานที่แน่นชัด ตามตำนานพื้นบ้านกล่าวว่า พระยา กง และพระยา พาน พ่อลูกซึ่งไม่เคยรู้จักกัน พระยา พานผู้เป็นลูกได้กราบทำปีตุชาต คือ ฆ่าบิดาของตนเอง แต่เมื่อได้รู้ความจริงจึงได้สร้างพระเจดีย์สูงเท่านกเข้าเหินภายในบรรจุพระเขี้ยวแก้ว เพื่อเป็นการล้างบาป

พระเจดีย์องค์เดิมเป็นรูปคล้ายบาทรคvara แบบพระเจดีย์สานุจิ ในประเทศอินเดีย สร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช จึงสันนิษฐานว่า นำจะสร้างในสมัยเดียวกัน แต่รูปลักษณะของพระเจดีย์จะเห็นว่า มีการซ่อนแซมและต่อเติมกันต่อมาหลายยุค หลายสมัย

พระปฐมเจดีย์ถูกทิ้งร้าง และทรุดโทรมก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเวลาหลายร้อยปี ต่อมาราบทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ขณะทรงผนวชอยู่ที่วัดสมอราย หรือวัดราชาริวาสได้เสด็จธุดงค์มาที่เมืองนครปฐม ชั่วเวลาหนึ่นเป็นปีราก ทรงเห็นว่า พระเจดีย์เก่าแก่จึงทรงเรียกว่า พระปฐมเจดีย์ ครั้นเมื่อเสด็จครองราชย์ลงบัติแล้ว โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระเจดีย์ในระหว่างการปฏิสังขรณ์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปดูแลการปฏิสังขรณ์และบูชาองค์พระเจดีย์อยู่เนื่อง ๆ และโปรดให้บุคลองเจดีย์บูชา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชครั้ทฯในการปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ และพระอาราม โดยร่วมกับพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการขั้นผู้ใหญ่ ผู้มีจิตศรัทธา ทุกคราวที่เสด็จจะนำอิฐขึ้นไปนั่งร้านแล้วทรงก่ออิฐถือปูนด้วยพระองค์เอง นอกจากนี้ยังทรงสร้างพระวิหารทิศทั้ง ๔ ทิศ พระระเบียงกลมล้อมรอบองค์พระเจดีย์ หอระฆังด้านนอกพระระเบียง ๒๕ หอ พระอุโบสถ รูปจำลองพระปฐมเจดีย์องค์เดิม เป็นต้น

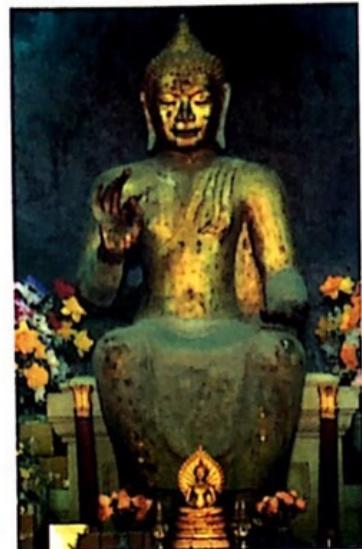
การปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์พร้อมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ สำเร็จในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินทรงยกยอดพระปฐมเจดีย์ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ โปรดให้สร้างพระระเบียงชั้นนอกเพิ่มขึ้นและให้สั่งกระเบื้องเคลือบสีทองมาจากเมืองจีน เพื่อประดับทุนมองค์พระเจดีย์ทั้งองค์ เสร็จเรียบร้อยสมัยรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บูรณะบันไดหน้าด้านเหนือที่สมเด็จพระศรีพัชรินทรบรมราชินีนาถทรงสร้างไว้ และโปรดให้หล่อพระพุทธรูปยืน ปางห้ามสมุทร จากพระพุทธรูปเก่าที่ทรงพบที่เมืองศรีลัง堪าลัย เพียงส่วนพระเศียร พระหัตถ์ และพระบาท แล้วถ่ายพระนามว่า พระร่วงโรจนฤทธิ์ ครรภินทรاثิตย์ธรรมิกาส มหาชิราฐราชบูชนียบพิตร และอัญเชิญไปประดิษฐาน ณ ชั้นด้านหน้าของพระวิหารหลังเหนือที่โปรดให้สร้างใหม่ พร้อมทั้งรับสั่งว่า เมื่อพระองค์สวรรคตแล้วให้บรรจุพระอัฐิ ของพระองค์ไว้ใต้ฐานของพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ และโปรดให้พระยาอนุศาสน์จิตรกร เขียนภาพให้เห็นพระปฐมเจดีย์องค์ปัจจุบันที่ส่วนครอบพระเจดีย์องค์เดิม มีภาพเหล่าเทวดา นักพรต พญาဏก คณธารฟ้า มากnumนุมนัสการพระปฐมเจดีย์ และโปรดให้สมเด็จฯ กรมพระยานริศราনุวัตติวงศ์ ออกแบบพระอุโบสถหลังใหม่แทนพระอุโบสถเดิม แต่สร้างได้เพียงเล็กน้อยก็เสด็จสวรรคต

สมัยพระบาทสมเด็จพระปอกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างพระอุโบสถต่อจนเสร็จ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาสัมยทาวาราดี ประทับนั่งห้อยพระบาท ปางแสดงปฐมเทศนาซึ่งได้มาจากวัดหน้าพระเมรุ พระองค์ทรงประกอบพิธิลงโภชพระปฐมเจดีย์ พร้อมกับบรรจุพระบรมราชสรีรัตน์การของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ฐานขุกชี พระร่วงโรจนฤทธิฯ ตามพระราชประสงค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์ส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมตลอดมาโดยเฉพาะการบูรณะตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ นับเป็นการปฏิสังขรณ์ทั้งองค์พระเจดีย์

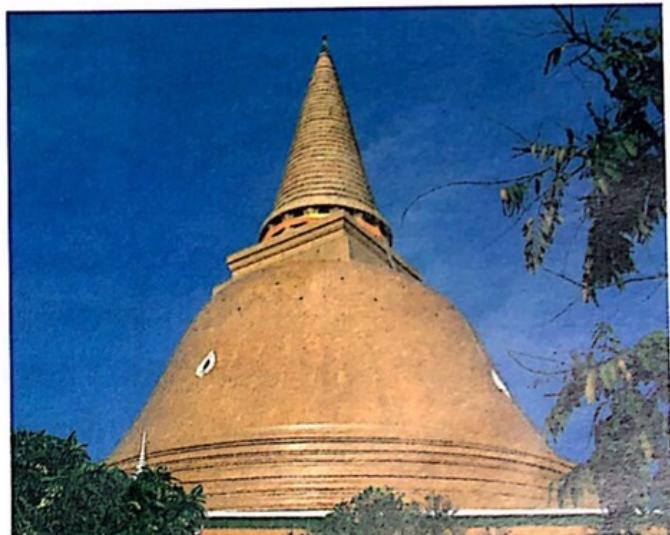

สถานะและที่ตั้ง

วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นพระราชวรมหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม มีที่ดินตั้งวัด เนื้อที่ ๑๕๖ ไร่ ๓ งาน ๔๕ ตารางวา

ลักษณะในพระราชวรม

พระปฐมเจดีย์ เป็นพระเจดีย์โบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่แน่นชัด แต่จากรูปทรงของพระเจดีย์เป็นลักษณะสูญป่าทรงบาทครัวแบบเจดีย์สาญาจีที่สร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ในประเทศอินเดีย แต่จากโบราณวัตถุและโบราณสถานที่พบเป็นจำนวนมากในบริเวณนี้ อยู่ในสมัยทาวาราดี ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ จึงสันนิษฐานได้ว่าอย่างน้อยที่สุดพระปฐมเจดีย์คงจะมีอายุอยู่ในช่วงเวลานั้น

พระเจดีย์องค์ปัจจุบันสร้างขึ้นครอบพระเจดีย์องค์เดิม โดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่มาสำเร็จเรียบร้อยในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติม และบูรณะปฏิสังขรณ์เรื่อยมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน

พระปฐมเจดีย์เป็นลักษณะก่ออิฐถือปูน ทรงกลม ฐานผายกว้าง มีพุทธบลลังก์ฐานสี่เหลี่ยมช้อนระฆัง มียอดนกศุล และมหามงกุฎสามบันยอด องค์พระเจดีย์ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลืองทองรอบสูปมีลานพระระเบียงล้อมอยู่โดยรอบ บนพระระเบียงทั้ง ๔ ทิศ มีพระวิหารทิศตั้งอยู่

พระวิหารทิศตะวันออก พระวิหารหลวงเป็นอาคารก่ออิฐปูน หลังคากลด ๓ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบสี ซุ้มประตูหน้าต่าง เป็นตราพระราชนลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ลายทรงสัล้อมงกุฎ บุษต้านหน้าประดิษฐานพระพุทธรูปปางลงพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายในประดิษฐานพระพุทธลิพิธร์ ปางਸਮາචි หน้าตักกว้าง ๑.๒๐ เมตร ประดิษฐานในซุ้มจะระนำ

ผนังด้านหลังพระประธานเป็นภาพจิตรกรรมแสลงให้เห็นพระปฐมเจดีย์องค์ปัจจุบันที่สร้างครอบทับพระเจดีย์องค์เดิมไว้ภายใน เขียนโดยพระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) ช่างเขียนสมัยรัชกาลที่ ๖ ผนังด้านข้างเป็นภาพແถวยของเทวดา ครุฑนาค และนักบวชต่างศาสนา หันหน้านมัสการพระปฐมเจดีย์ เป็นหน้าพระประธาน มีพระแท่นมัสการทำด้วยศิลา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดนามประดิษฐานไว้

พระวิหารพระร่วงโรจนฤทธิ์ อยู่ด้านหน้าติดกับพระวิหารด้านทิศเหนือ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๖ เพื่อประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ พระพุทธรูปปางประทานอภัย (ห้ามสมุทร) เป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้หล่อขึ้นจากพระพุทธรูป โบราณสมัยสุโขทัย ที่พระองค์พบที่เมืองศรีสัชนาลัย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๘ เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช แต่พบเพียงส่วนพระเศียร พระหัตถ์ และพระบาทเท่านั้น จึงโปรดให้ช่างทำหุ่นรูปปันขี้ผึ้งปฏิสังขรณ์ใหม่ให้เต็มบริบูรณ์ ทั้งองค์ โดยมีพิธีหล่อที่วัดพระbezutunวิมลมังคลาราม เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๖ และพระราชนานมว่า พระร่วงโรจนฤทธิ์ ศรีอินทราทิตย์ธรรมไม่กาล มหาชิราภิรูปบุษนียบพิตร ที่ฐานพระพุทธรูปบรรจุ พระสรีรับคารของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระเจดีย์องค์เดิมจำลอง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้จำลองพระเจดีย์องค์เดิมไว้ทางด้านทิศใต้นอกพระระเบียง และโปรดให้จำลองพระเจดีย์แบบพระมหาธาตุ เมืองนครศรีธรรมราชไว้ทางด้านทิศตะวันตก

พระอุโบสถ เป็นพระอุโบสถหลังใหม่ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ กรมพระยานริศราনุวัตติวงศ์ ออกแบบก่อสร้างใหม่ แต่สร้างเลร์จในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้า เจ้าอยู่หัว เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ลักษณะ ทรงไทย หลังคาลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้อง หน้าบันลาย ปูนปั้น รูปเสนาธรมจักรกวางหมอบ มีเสนาหินอ่อน ติดอยู่ที่มุนทั้งสี่ทิศ เສมาลักษณะเป็นรูปหัวใจตุ่โลภบาล ประจำทิศ หัวอห总监 หัววิรุพปักษ์ หัววิรุพหก และหัวเวสสุวรรณ

พระประทาน ในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปศิลาสมัยทวาราวดี ประทับนั่งห้อยพระบาท แสดงปางปຽมเทคนา มีพระนามว่า พระพุทธอนรเชษฐ เศวตอคันยมุนี ศรีทวาราวดีปูชนียบพิตร

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ เริ่มขึ้นจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งสมัยรัชกาลของพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรวบรวม โบราณวัตถุที่พบในเมืองนครปฐม มาเก็บรักษาไว้ รอบพระระเบียงพระปฐมเจดีย์ เมื่อมีมากขึ้น จึงได้ย้ายไปรวมเก็บรักษาไว้ที่พระวิหาร ตรงข้ามพระอุโบสถ ภายหลังได้ประกาศเป็นสาขา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชื่อ พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ต่อมาได้สร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งใหม่ทางทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ และทำพิธีเปิดเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๔

ปัจจุบัน พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสุลธมโน) เป็นเจ้าอาวาส

